

Leksykon

finansowo - księgowy

Leksykon finansowo-księgowy
Copyright © 2005 by Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego

Wszelkie prawa zastrzeżone. Każda reprodukcja lub adaptacja całości bądź części niniejszej publikacji, niezależnie od zastosowanej techniki, wymaga pisemnej zgody wydawcy.

Redakcja:
Katarzyna Adamska-Dutkiewicz
Katarzyna Sadło

Opracowanie graficzne, łamanie, projekt okładki, druk:
„dd Studio” Dariusz Piekut

Wydawca:
Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego
ul. Zakopiańska 21 m. 3/4, 03-934 Warszawa
tel./faks: (22) 616 32 47, 616 33 16
www.frso.pl, e-mail: frso@frso.pl

ISBN 83-922548-1-3

Fundatorzy wydania:
Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności
Fundacja Bankowa im. L. Kronenberga

leksykon

Akcja

papier wartościowy dający posiadaczowi (akcjonariuszowi) określone prawa i obowiązki wobec spółki akcyjnej (emitenta). Akcja reprezentuje udział w spółce, daje prawo do dywidendy oraz prawo do objęcia odpowiedniej części majątku spółki w przypadku jej likwidacji.

Akcjonariusz

posiadacz akcji.

Akcyza

rodzaj podatku nakładany na towary uznawane za luksusowe (np. samochody) lub przynoszące duże dochody do budżetu państwa (np. napoje alkoholowe, wyroby tytoniowe, paliwa płynne). Akcyza, wyrażona stawką procentową, podwyższa cenę płaconą przez nabywcę.

Aktywa

zasób trwałych środków i obrotowych składników majątkowych, którymi w danym momencie rozporządza jednostka. Aktywa różnią się stopniem płynności, posiadają określoną wartość pieniężną, wykorzystywane są w działalności organizacji, mają jej przynieść korzyści ekonomiczne. Zestawienie wg. zasady wzrastającej płynności, tj. możliwości ich spieniężenia, znajduje się w bilansie jednostki.

Aktywa bieżące netto

nadwyżka aktywów bieżących nad bieżącymi zobowiązaniami, inaczej nazywane kapitałem pracującym lub kapitałem obrotowym jednostki.

Aktywa długoterminowe

niebieżące środki przeznaczone do zużycia lub sprzedaży, mające przynieść korzyści ekonomiczne w okresie powyżej 1 roku.

Aktywa finansowe

papiery wartościowe uprawniające ich posiadacza do uzyskania określonego strumienia płatności odsetek w ściśle określonym terminie; mogą być przedmiotem obrotu wtórnego przed upływem terminu wykupu przez pierwotnego emitenta. Do aktywów finansowych należą weksle, obligacje, akcje, bony skarbowe.

Aktywa krótkoterminowe

bieżące środki przeznaczone do zużycia lub sprzedaży, mające przynieść korzyści ekonomiczne w ciągu danego roku.

Aktywa netto

aktywa jednostki pomniejszone o jej wszystkie zobowiązania. W swej wartości równe są kapitałowi (funduszowi) własnemu jednostki.

Aktywa obrotowe (majątek obrotowy)

zapasy (materiałów, nie zakończonej produkcji, produktów gotowych, towarów, itp.), mające przynieść korzyść ekonomiczną jednostce w ciągu jednego cyklu produkcyjnego lub w ciągu normalnego cyklu operacyjnego właściwego dla danej działalności.

Aktywa pieniężne

rodzaj aktywów na które składają się krajowe środki płatnicze, waluty obce i dewizy. Do aktywów pieniężnych zalicza się również inne aktywa finansowe, w tym w szczególności naliczone odsetki od aktywów finansowych.

Aktywa pozostałe

rozliczenia międzyokresowe kosztów - czynne (wydatki lub zużycie składników majątkowych poniesione w danym okresie a dotyczące późniejszych okresów).

Aktywa rzeczowe

dobra charakteryzujące się długim czasem używalności. Należą do nich zapasy towarów lub materiałów, wartości niematerialne i prawne oraz środki trwałe.

Aktywa trwałe (majątek trwały)

wartości niematerialne i prawne, rzeczowy majątek trwały, finansowe składniki majątku trwałego oraz należności długoterminowe. W założeniu mają przynieść korzyść ekonomiczną jednostce w ciągu więcej niż jednego cyklu produkcyjnego lub w ciągu dłuższego niż przeciętny cyklu operacyjnego właściwego dla danej działalności.

Alokacja

przydział, przyporządkowanie np. zasobów do różnych działań.

Aport

świadczenie na pokrycie części lub całości kapitału zakładowego lub akcyjnego, wniesione przez wspólników w formie niepieniężnego wkładu do majątku spółki; w formie aportu wniesione mogą być elementy majątku trwałego, np. urządzenia produkcyjne, obiekty budowlane, patenty, licencje itp.; wniesione wkłady podlegają wycenie, na podstawie której wydawane są akcje (tzw. akcje aportowe) lub przyznawane udziały.

Audyt

kontrola, badanie sprawozdania finansowego jednostki oraz ksiąg rachunkowych pod względem ich prawdziwości i rzetelności, przeprowadzany przez ekspertów w zakresie rachunkowości (audytorów), efektem jest niezależna ocena funkcjonowania instytucji. Wyróżniamy audyt wewnętrzny i zewnętrzny oraz działalności i finansowy.

Audyt działalności

[ang. *Performance audit*] ocena efektywności (skuteczności) i gospodarności zarządzania finansowego.

Audyt finansowy

[ang. *Financial audit*] badanie dowodów księgowych oraz ich zgodności z zapisami w księgach rachunkowych.

Audyt społeczny

analiza jednostki sprawdzająca jej wizerunek w określonej społeczności np. wśród klientów i kontrahentów, pod kątem zgodności działalności przedsiębiorstwa z zasadami społecznej odpowiedzialności biznesu; wykorzystywany do mierzenia skuteczności strategii społecznej odpowiedzialności biznesu.

Audyt wewnętrzny

[ang. *Internal audit*] badanie przeprowadzane przez wyodrębnioną komórkę, podporządkowaną bezpośrednio kierownikowi instytucji, dotyczy jednostek sektora finansów publicznych.

Audyt zewnętrzny

[ang. *External audit*] badanie przeprowadzane przez instytucję niezależną od kierownictwa jednostki poddawanej audytowi. W administracji rządowej audyt zewnętrzny przeprowadza np. NIK, a administracji samorządowej np. RIO; formą audytu zewnętrznego jest również audyt zlecany przez samą jednostkę lub organ nadzoru podmiotowi zewnętrznemu np. biegłemu rewidentowi lub firmie audytorskiej.

Audytora

niezależny ekspert rachunkowości mający, na podstawie odpowiednich uprawnień, prawo badania sprawozdań finansowych, wyceny majątku, przeprowadzania analizy finansowej podmiotu gospodarczego itp.

Aukcja (licytacja, przetarg)

publiczna sprzedaż, w której nabywcą zostaje osoba gotowa zapłacić najwyższą cenę.

Bankowość elektroniczna

forma usług oferowanych przez banki, polegająca na umożliwieniu klientowi dokonywania operacji na rachunku bankowym za pomocą urządzenia elektronicznego (komputera, bankomatu, terminala POS) i linii telekomunikacyjnych. W zależności od udostępnionego systemu można dokonać operacji pasywnych - sprawdzić saldo i historię rachunku, albo operacji aktywnych - wykonać przelew, założyć lokatę.

Barter (wymiana bezpośrednia)

transakcja polegająca na wymianie usługi za usługę, towaru za towar, towaru

za usługę, lub usługi za towar. Każda ze stron umowy barterowej jest jednocześnie nabywcą i sprzedawcą, nie dochodzi do przepływu pieniądza, a strony wymieniają między sobą faktury lub rachunki.

Bezpośrednia kalkulacja kosztów

(definicja dotyczy kalkulacji dla odpłatnej działalności pożytku publicznego) sposób obliczania wysokości wszystkich bezpośrednich kosztów związanych z konkretnym przedsięwzięciem, bazujący na definicji kosztów wytworzenia produktu.

Bessa

długotrwała, silna tendencja spadkowa dotycząca papierów wartościowych lub cen towarów notowanych na giełdzie.

Bilans

dwustronne zestawienie składników majątku według rodzajów i lokalizacji (aktywa) oraz źródeł finansowania tego majątku, ich pochodzenia i celowego przeznaczenia (pasywa), na ściśle określony moment (dzień), w określonej przepisami lub praktyką formie; oparte o dane księgowe, wyrażone w pieniądzu. Do bilansu wprowadza się salda końcowe odpowiednich kont księgowych. Zawarte w bilansie sumy zostają przeniesione na odpowiednie konta jako zapoczątkowanie zapisów w nowym okresie – bilans otwarcia. Każdy bilans jest równocześnie bilansem otwarcia i zamknięcia. Analiza struktury w przekroju pionowym (ocena pasywów i aktywów, ich relacji) i poziomym (ocena sytuacji majątkowej podmiotu gospodarczego), służy określeniu kondycji finansowej jednostki.

Bilans otwarcia

zestawienie wartości na początek roku obrotowego.

Bilans zamknięcia

zestawienie sporządzane na ostatni dzień roku obrotowego, służy otwarciu ksiąg w roku następnym.

Biegły rewident

(audytor) osoba fizyczna, spółka jawna, spółka komandytowa, spółka cywilna i osoba prawna, posiadająca uprawnienia nadane na podstawie przepisów o zawodzie biegłego rewidenta, przeprowadzająca badanie sprawozdań finansowych na zasadach przewidzianym ustawą o rachunkowości.

Bony skarbowe

papiery wartościowe emitowane przez Skarb Państwa (emitenta), reprezentowany przez ministra finansów, stanowią potwierdzenie zobowiązania państwa z tytułu zaciągniętego kredytu; forma zobowiązania do zapłaty długu w wysokości ceny nominalnej, w określonym terminie. Bony skarbowe są lokowane w bankach centralnych i wykorzystywane do prowadzenia operacji na wolnym rynku.

Budżet

zestawienie planowanych na dany okres przychodów i wydatków. Budżet stanowi podstawę finansowego planowania projektów oraz dostarcza informacji potrzebnych do kontroli prowadzonej działalności. Sporządzenie budżetu pozwala na analizę wydatków i zaplanowanie działań pozwalających na pozyskanie źródeł do ich pokrycia.

Budżet państwa

roczny plan dochodów i wydatków oraz przychodów i rozchodów organów: władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa; sądów i trybunałów oraz administracji rządowej. Budżet państwa jest dokumentem uchwalanym w formie ustawy budżetowej na okres roku kalendarzowego, zwanego inaczej rokiem budżetowym.

Cash flow (przepływ pieniądza, gotówki)

zestawienie przepływu kapitału, będące elementem sprawozdania finansowego dużych jednostek prowadzących działalność gospodarczą, pokazujące realne przepływy pieniężne (wpływy i wydatki) w jednostce na trzech poziomach: operacyjnym (działalność podstawowa), inwestycyjnym i finansowym. Określa wysokość środków pieniężnych uzyskiwanych z działalności gospodarczej. Służy ocenie sytuacji finansowej jednostki lub danego przedsięwzięcia inwestycyjnego. Jest przedmiotem analizy wykonywanej m.in. przez bank w celu określenia zdolności kredytowej. Zestawienie takie w formie uproszczonej może być pomocne przy realizacji projektu od strony finansowej - pozwoli na kontrolę środków otrzymanych i wydatkowanych w danym czasie.

CETO (Centralna Tabela Ofert)

spółka akcyjna prowadząca publiczny rynek pozagiełdowy.

Cło

rodzaj podatku, nakładanego przez państwo na towary przywożone z zagranicy (cło importowe), wywożone za granicę (cło eksportowe) lub przewożone przez terytorium danego kraju (cło przewozowe).

Controlling

proces, na który składa się planowanie, koordynacja i kontrola organizacji. Jego nadrzędnym celem jest zapewnienie efektywności we wszystkich obszarach działania jednostki.

Corporate banking

forma bankowości elektronicznej przeznaczona dla klientów instytucjonalnych pozwalająca na komunikację z bankiem za pomocą komputera, łączy telekomunikacyjnego oraz specjalistycznego oprogramowania instalowanego na sprzęcie klienta.

Credit (Ct, ma – Ma)

w księgowości prawa strona konta, gdzie zapisuje się kwoty związane z uznaniem.

Cykl produkcyjny

okres od rozpoczęcia procesu produkcyjnego do jego zakończenia; jego długość zależy od specyfiki produkcji, poziomu techniki, stopnia koncentracji produkcji i organizacji pracy. W cyklu produkcyjnym nie uwzględnia się czasu związanego z dostawą materiałów co oznacza, że oblicza się go przy założeniu, że wszystkie wymagane komponenty, niezbędne dla zrealizowania przedsięwzięcia, są dostępne przed rozpoczęciem realizacji.

Czek

papier wartościowy, rodzaj instrumentu płatniczego, w którym wystawca wydaje bankowi pisemne polecenie zapłaty określonej kwoty pieniężnej ze swego rachunku osobie wskazanej w treści czeku lub okazicielowi. Na czeku muszą być wyszczególnione następujące elementy: słowo czek, nazwa podmiotu, który ma zapłacić, miejsce zapłaty, data i miejsce wystawienia czeku oraz podpis wystawcy czeku. Wyróżniamy czeki imienne i czeki na okaziciela. Inne rodzaje to czek kasowy (gotówkowy), rozrachunkowy, zakreślony, bankierski.

Czek bankierski

papier wartościowy wystawiany przez bank, zawiera polecenie wypłaty skierowane do innego banku na rzecz określonej osoby lub okaziciela.

Czek gotówkowy (zwykły, kasowy)

papier wartościowy, który pozwala na podjęcie, przez osobę na którą wystawiony jest czek gotówki. Czek gotówkowy może być przekształcony na rozrachunkowy - po umieszczeniu na nim zapisu „do rozrachunku”.

Czek potwierdzony

rodzaj oświadczenia banku o pokryciu na rachunku klienta kwoty określonej na czeku. Bank zabezpiecza na koncie wystawcy kwotę pieniędzy określoną na czeku, do momentu realizacji czeku. Oświadczenie trasata może zostać złożone na czeku wypełnionym lub in blanco. Jeżeli banki zawarły porozumienie w sprawie realizacji czeków, czek potwierdzony można zrealizować w innym banku bez konieczności sprawdzania rachunku wystawcy.

Czek rozrachunkowy

papier wartościowy opatrzone odpowiednim napisem na przedniej stronie np. „do rozrachunku”, „przekazać na rachunek”, „przełać na rachunek”, który oznacza, że posiadacz czeku nie otrzyma od trasata (banku) wypłaty w gotówce, a jedynie kwota określona na czeku zostanie przekazana na jego rachunek bankowy.

Czek zakreślony

papier wartościowy zabezpieczony przed podjęciem gotówki przez niewłaściwą osobę. Na czeku zakreślonym umieszczają się dwie równoległe linie, między które można wstawić wyraz bankier lub nazwisko bankiera. Kwotę określoną na takim czeku może otrzymać tylko bank lub jego stały klient.

Darowizna

forma przekazania określonej wartości oparta zazwyczaj na umowie zawartej między darczyńcą o obdarowanym, ma charakter bezpłatnego świadczenia na rzecz obdarowanego kosztem swojego majątku; może polegać na przeniesieniu praw własności z majątku darczyńcy do majątku obdarowanego, na przekazaniu określonej sumy pieniędzy lub towarów, ustanowieniu praw majątkowych, zwolnieniu obdarowanego z długu, zniesienia prawa obciążającego rzecz należącą do obdarowanego; może być dokonana przez osoby fizyczne i prawne.

Debet (Dt, winien - Wn)

w księgowości lewa strona konta, gdzie zapisuje się obciążenia i sumy należne.

Deflacja

zjawisko odwrotne od inflacji, polegające na zmniejszeniu ilości pieniędzy w obiegu. Prowadzi do powstania nadwyżki podaży nad popytem, powoduje wzrost konkurencyjności między dostawcami towarów i usług, a w konsekwencji spadek cen i zatrudnienia.

Dekretacja

zapis wskazujący sposób ujęcia dowodu w księgach rachunkowych; polega ona na umieszczeniu na dowodzie księgowym dyspozycji (dekretu) ujęcia go na kontach księgi głównej, ksiąg pomocniczych lub na kontach pozabilansowych.

Denominacja

zmiana nominalnej wartości pieniądza poprzez wycofanie dotychczasowej jednostki pieniężnej i po proporcjonalnym przeliczeniu, zastąpieniu jej nową; związana z reformą pieniężną zmierzającą do stabilizacji pieniądza i ułatwienia obrotu pieniężnego; konieczność denominacji wynika z inflacji, powodującej emisję banknotów o wysokich nominałach, utrudniających obroty bieżące, sprawozdawczość i rachunkowość

Depozyt

środki składane przez klienta w banku w celu ich przechowania i wycofania w późniejszym terminie wraz z odsetkami, które z punktu widzenia banku stanowią koszt pozyskania kapitału; udzielając "kredytu" bankowi deponent uzyskuje korzyść w postaci zwiększonych środków. Depozyty dzielą się na terminowe (o określonym terminie wycofania) i a«vista (płatne na żądanie); mianem depozytu określa się wszelkie aktywa składane przez klienta do przechowania.

Dochody publiczne

definiuje je ustawa o finansach publicznych. W ich skład wchodzi:

- 1) daniny publiczne, do których zalicza się podatki oraz inne świadczenia pieniężne, których obowiązek ponoszenia na rzecz państwa, jednostek samorządu terytorialnego oraz innych jednostek zaliczanych do sektora finansów publicznych wynika z odrębnych ustaw;
- 2) pozostałe dochody uzyskiwane przez jednostki sektora finansów publicznych, do których zalicza się:
 - a) opłaty,
 - b) dochody z mienia, w szczególności z najmu oraz z dzierżawy i innych umów o podobnym charakterze oraz dywidendy od wniesionego kapitału,
 - c) dochody ze sprzedaży majątku, rzeczy i praw, niestanowiące przychodów oraz dochody ze świadczenia usług,
 - d) spadki, zapisy i darowizny w postaci pieniężnej,
 - e) inne dochody uzyskane na podstawie odrębnych przepisów.

Donacja

tlac. darowizna pieniędzy, majątku ziemskiego nadana za zasługi, w nagrodę; akt darowizny.

Dotacja

kwota pomocy publicznej stanowiąca bezzwrotną pomoc finansową przeznaczoną na realizację określonego celu, udzielana przez organ administracji państwowej lub instytucję w formie zaliczki lub refundacji poniesionych kosztów; forma finansowania jednostek pozabudżetowych, przedsiębiorstw, instytucji, organizacji pozarządowych; może mieć charakter dopłaty w celu popierania jakiejś działalności lub produkcji/sprzedaży określonego wyrobu/usługi.

Dotacja celowa

rodzaj wydatku pochodzącego z budżetu państwa, zgodnie z ustawą o finansach publicznych przeznaczony na finansowanie lub dofinansowanie:

- a) zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych jednostkom samorządu terytorialnego ustawami,
- b) ustawowo określonych zadań, realizowanych przez jednostki inne niż jednostki samorządu terytorialnego,
- c) bieżących zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego,
- d) zadań zleconych do realizacji jednostkom niezaliczonym do sektora finansów publicznych, w tym fundacjom i stowarzyszeniom,
- e) kosztów realizacji inwestycji realizowanych przez: państwowe zakłady budżetowe; inne państwowe jednostki organizacyjne, dla których zasady gospodarki finansowej określają odrębne ustawy; jednostki niezaliczane do sektora finansów publicznych, na podstawie odrębnego upoważnienia zamieszczonego w ustawie budżetowej lub innej ustawie; jednostki samorządu terytorialnego jako zadania: własne, z zakresu administracji rządowej, inne zlecone ustawami; związane z badaniami naukowymi lub pracami badawczo-rozwojowymi.

Dotacja podmiotowa

rodzaj wydatku pochodzącego z budżetu państwa, zgodnie z ustawą o finansach publicznych przeznaczony na dofinansowanie działalności bieżącej ustawowo wskazanego podmiotu.

Dotacja przedmiotowa

rodzaj wydatku pochodzącego z budżetu państwa, zgodnie z ustawą o finansach publicznych polegający na dopłacie do określonych rodzajów wyrobów lub usług, kalkulowanych według stawek jednostkowych.

Dowód księgowy

dokument stanowiący podstawę do dokonania zapisów w księgach rachunkowych. Musi zawierać: określenie rodzaju dowodu i jego numeru identyfikacyjnego; określenie stron (nazwy, adresy) dokonujących operacji gospodarczej; opis operacji gospodarczej, oraz jej wartość, w miarę możliwości określoną także w jednostkach naturalnych; datę dokonania operacji, a także datę wystawienia dowodu (jeśli sporządzono go pod inną datą); podpis wystawcy dowodu oraz osoby, której wydano lub od której przyjęto składniki aktywów; stwierdzenie sprawdzenia i zakwalifikowania dowodu do ujęcia w księgach rachunkowych przez wskazanie miesiąca oraz sposobu ujęcia dowodu w księgach rachunkowych (dekretacja); podpis osoby odpowiedzialnej za te wskazania. Dowody księgowe dzielimy na: zewnętrzne własne - przekazane w oryginale kontrahentowi; zewnętrzne obce - otrzymane od kontrahentów; wewnętrzne - dotyczące operacji wewnątrz jednostki; zbiorcze - służące do dokonania łącznych zapisów kilku dowodów źródłowych, które muszą być wymienione w dowodzie zbiorczym; korygujące; zastępcze - wystawione do czasu otrzymania dowodu zewnętrznego obcego; rozliczeniowe - ujmujące dokonane uprzednio zapisy według nowych kryteriów klasyfikacyjnych.

Duplikat faktury VAT

dokument wystawiany na wniosek nabywcy w przypadku zaginięcia lub zniszczenia oryginału faktury; zgodnie z danymi zawartymi w kopii faktury. Faktura wystawiona ponownie musi zawierać wyraz DUPLIKAT oraz datę jej wystawienia. Duplikat powinien być wystawiony w dwóch egzemplarzach - oryginał otrzymuje nabywca, a kopię zatrzymuje sprzedawca.

Dyskonto

potrącenie przez bank określonej części, procentu sumy nominalnej weksli, czeków, papierów wartościowych w przypadku nabycia ich przed terminem płatności, różnica pomiędzy wartością nominalną a ceną rynkową, zysk otrzymywany z góry.

Dywidenda

część zysku netto spółki przypadająca na wypłaty na jedną akcję, udział; określana uchwałą walnego zgromadzenia akcjonariuszy, udziałowców.

Działalność gospodarcza

forma organizacyjno-prawna, w której wytwarza się produkty lub świadczy usługi w celach zarobkowych. Do jednostek prowadzących działalność gospodarczą należą m.in.: przedsiębiorstwa jednoosobowe, spółki, w tym osobowe (cywilna, jawna, komandytowa) i kapitałowe (z ograniczoną odpowiedzialnością, akcyjna), zakłady budżetowe, spółdzielnie oraz organizacje społeczne. Jest to także zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły - wg. ustawy o swobodzie działalności gospodarczej. Przez działalność gospodarczą rozumie się także wykonywanie wolnego zawodu, a także każdą inną działalność zarobkową wykonywaną we własnym imieniu i na własny lub cudzy rachunek - wg. ordynacji podatkowej.

Działalność nieodpłatna pożytku publicznego

działalność polegająca na świadczeniu na podstawie stosunku prawnego usług, za które jednostki prowadzące tę działalność nie pobierają wynagrodzenia.

Działalność odpłatna pożytku publicznego

działalność w zakresie wykonywania zadań należących do sfery zadań publicznych, w ramach realizacji których jednostki ją prowadzące pobierają wynagrodzenie. Działalnością odpłatną pożytku publicznego jest również sprzedaż towarów lub usług wytworzonych lub świadczonych przez osoby bezpośrednio korzystające z działalności pożytku publicznego, w szczególności w zakresie rehabilitacji oraz przystosowania do pracy zawodowej osób niepełnosprawnych, a także sprzedaż przedmiotów darowizny na cele prowadzenia działalności pożytku publicznego. Działalność ta może być prowadzona przez organizacje pozarządowe przy zachowaniu ograniczenia wysokości pobieranego wynagrodzenia (odpłatności) do wysokości wynikającej z kalkulacji jej bezpośrednich kosztów. Ponadto wynagrodzenie osób fizycznych z tytułu zatrudnienia przy wykonywaniu statutowej działalności nieodpłatnej oraz działalności odpłatnej, niezależnie od sposobu nawiązania stosunku pracy lub rodzaju i treści umowy cywilnoprawnej, nie może być wyższe niż 1,5-krotność przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego w sektorze przedsiębiorstw ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego za rok poprzedni. Złamanie jednego z tych ograniczeń powoduje zmianę charakteru prowadzonej działalności – z odpłatnej na gospodarczą.

Działalność pożytku publicznego

działalność społecznie użyteczna, prowadzona przez organizacje pozarządowe w sferze zadań publicznych.

Działalność statutowa

określona celami statutowymi działalność organizacji pozarządowej, która nie jest działalnością gospodarczą. Po wprowadzeniu ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie w ramach działalności statutowej organizacji wyodrębniono działalność pożytku publicznego; działalność jednostki nie-

mającą charakteru działalności gospodarczej, określona przepisami prawa i jej statutem.

Dziennik

księga rachunkowa służąca do zapisywania w porządku chronologicznym operacji gospodarczych i finansowych. Zapisy muszą być kolejno numerowane. Sumy zapisów (obroty) powinny być liczone w sposób ciągły.

Dzień bilansowy

dzień, na który jednostka sporządza sprawozdanie finansowe

Dźwignia finansowa

[ang. *financial leverage*] forma działania polegająca na korzystaniu z kapitałów obcych np. zadłużenia jako elementu struktury kapitału własnego w celu sfinansowania aktywów jednostki. Efekt dźwigni finansowej ma na celu uzyskiwanie wysokiej rentowności majątku własnego. Korzyści w postaci wzrostu rentowności wystąpią, gdy odsetki od kapitałów obcych (stopa oprocentowania kredytów) są niższe od stopy zysku z zainwestowanego majątku. Efekt dźwigni finansowej jest obciążony ryzykiem zbyt dużego zadłużenia jednostki, co może doprowadzić do upadłości. Korzystanie z dźwigni finansowej wymaga ustalenia takiego poziomu zadłużenia, przy którym relacja zysku i ryzyka będzie optymalna.

Eksport

[łac.] wywóz z kraju dóbr za granicę np. w celu sprzedaży.

Emitent

podmiot wystawiający albo emitujący papiery wartościowe i ogłaszający ich sprzedaż we własnym imieniu i na własny rachunek np. spółka akcyjna.

Ewidencja ilościowa

metoda prowadzenia kont ksiąg pomocniczych, polegająca na ujmowaniu poszczególnych składników lub ich jednorodnych grup wyłącznie w jednostkach naturalnych.

Ewidencja ilościowo-wartościowa

metoda prowadzenia kont ksiąg pomocniczych polegająca na ujmowaniu obrotów i stanu każdego składnika w jednostkach naturalnych i pieniężnych.

Ewidencja wartościowa

metoda prowadzona w jednostkach sprzedaży detalicznej lub miejscach składowania, w których przedmiotem zapisów są tylko przychody, rozchody i stany całego zapasu.

Faktura

dokument potwierdzający transakcję kupna-sprzedaży, wystawiany przez do-

E

F

stawcę towaru lub usługi. Rozróżnia się faktury celne, eksportowe, handlowe, importowe, pro forma, sprzedaży, wewnętrzne, zakupu.

Faktura pro forma

dokument zawierający wszystkie elementy faktury, opatrzonej adnotacją „pro forma”, pełni rolę oferty handlowej lub służy potwierdzeniu zamówienia, jest podstawą dokonania płatności, ale nie jest dowodem dokonania transakcji ani dokumentem księgowym. Faktura pro forma jest wystawiana przed zawarciem transakcji towarowej lub przedkładana w ślad za towarami wysyłanymi na próbę.

Faktura VAT

dowód ten zarezerwowany jest dla zarejestrowanych podatników posiadających numer identyfikacji podatkowej (NIP) lub posługujący się numerem tymczasowym. Dokument ten wystawia się przynajmniej w dwóch egzemplarzach. Oryginał przekazywany jest nabywcy a kopia zostaje u sprzedawcy. Faktura stwierdzająca dokonanie zakupu lub sprzedaży powinna zawierać:

- w lewym górnym rogu pieczęć jednostki wystawiającej fakturę, czyli sprzedawcy,
- nadany kolejny numer faktury,
- miejsce wystawienia,
- miesiąc, rok sprzedaży,
- datę wystawienia,
- imiona i nazwiska lub nazwy, bądź nazwy skrócone sprzedawcy i nabywcy oraz ich adresy,
- numery identyfikacji podatkowej (NIP) lub numery tymczasowe sprzedawcy i nabywcy,
- nazwę towaru lub usługi,
- jednostkę miary i ilości sprzedanych towarów lub rodzaj wykonanych usług,
- cenę jednostkową towaru lub usługi bez kwoty podatku,
- stawki podatku VAT, a w przypadku towarów lub usług objętych stawkami preferencyjnymi także symbol PKWiU,
- sumę wartości sprzedaży netto towarów lub wykonanych usług z podziałem na poszczególne stawki podatkowe i zwolnionych od podatku,
- kwotę podatku od sumy wartości sprzedaży netto towarów, usług z podziałem na kwoty dotyczące poszczególnych stawek podatkowych,
- wartość sprzedaży towarów wraz z kwotą podatku (wartość sprzedaży brutto) z podziałem na kwoty dotyczące poszczególnych stawek podatkowych lub zwolnionych od podatku,
- kwotę należności ogółem wraz z naliczonym podatkiem, wyrażoną cyframi i słownie,
- czytelne podpisy osób uprawnionych do wystawienia i otrzymania faktury lub podpisy oraz imiona i nazwiska tych osób.

FIFO

(First In First Out) - metoda księgowania zapasów - pierwsze weszło - pierwsze wyszło.

Fundusz statutowy

fundusz podstawowy jednostki, tworzony na podstawie przepisów prawa i statutu jednostki, przeznaczony na finansowanie jej działalności statutowej.

Gospodarka planowana (gospodarka nakazowa, gospodarka nakazowo-rozdzielcza)

model zarządzania charakterystyczny dla socjalizmu, gdzie jedynym lub dominującym regulatorem produkcji i podziału jest system wzajemnie powiązanych planów gospodarczych (rocznych, wieloletnich i perspektywicznych) opracowywanych na szczeblu centralnym.

Gospodarka rynkowa

system ekonomiczny, w którym decyzje dotyczące gospodarki oraz procesy nią rządzące podejmowane są przez samodzielne podmioty gospodarcze, w tym również gospodarstwa domowe, przy niewielkiej, bezpośredniej ingerencji państwa i jego organów; model opierający się na dominującej pozycji na rynku prywatnych przedsiębiorstw.

GPW

giełda papierów wartościowych

Grant (dotacja, darowizna)

bezpośrednia płatność o charakterze niekomercyjnym, dokonywana przez osobę prawną, instytucję dysponującą środkami finansowymi, na rzecz instytucji, organizacji pozarządowych startujących w konkursach grantowych; środki pochodzące z grantów służą realizacji projektów, badań, przedsięwzięć prowadzonych przez osoby indywidualne, stowarzyszenia, fundacje i organizacje międzynarodowe.

Holding

grupa spółek, w której jedno z przedsiębiorstw (dominujące) sprawuje kontrolę nad pozostałymi spółkami (zależnymi) poprzez odpowiednio wysokie udziały, przy zachowaniu niezależności prawnej podmiotów podporządkowanych; organizacja posiadająca kontrolne pakiety innych spółek i mająca w ten sposób pośredni wpływ na ich kierowanie.

Home banking

forma bankowości elektronicznej, przeznaczona dla klienta indywidualnego, pozwalająca na komunikację z bankiem za pomocą komputera, łączy telekomunikacyjnego oraz specjalistycznego oprogramowania instalowanego na sprzęcie klienta.

Hossa

długotrwała, silna tendencja wzrostowa na rynku dotycząca papierów wartościowych lub cen towarów notowanych na giełdzie.

G

H

IBAN

[ang. *International Bank Account Number*] oznaczenie w międzynarodowym systemie numeru rachunku bankowego, powstaje poprzez dostawienie na początku właściwego numeru rachunku bankowego 2-literowego kodu Polski "PL".

Import

przywóz do kraju dóbr z zagranicy np. towarów, usług, kapitałów.

Inflacja

proces wzrostu ogólnego poziomu cen dokonujący się przy wciąż rosnącej ilości pieniądza znajdującego się w obiegu co powoduje realny spadek jego wartości oraz niekontrolowaną redystrybucję dochodów i majątku. Inflacja powoduje spadek wartości oszczędności i inwestowanie w dobra rzeczowe. Wyróżnia się inflację popytową i kosztową.

Inflacja kosztowa

powstaje poprzez nieproporcjonalny do wzrostu produkcji wzrost ogólnych kosztów produkcji.

Inflacja popytowa

powstaje poprzez wzrost ilości pieniądza w obiegu przy braku realnego wzrostu produkcji.

Informacja dodatkowa

element sprawozdania finansowego zawierający nieobjęte bilansem oraz rachunkiem wyników informacje i wyjaśnienia niezbędne do oceny gospodarki finansowej jednostki, a w szczególności:

- objaśnienia stosowanych metod wyceny aktywów i pasywów oraz przyczyn ewentualnych ich zmian w stosunku do roku poprzedniego,
- uzupełniające dane o aktywach i pasywach,
- informacje o strukturze zrealizowanych przychodów ze wskazaniem ich źródeł, w tym przychodów określonych statutem,
- informacje o strukturze kosztów stanowiących świadczenia pieniężne i niepieniężne określone statutem oraz o strukturze kosztów administracyjnych,
- dane o źródłach zwiększenia i sposobie wykorzystania funduszu statutowego,
- dane dotyczące udzielonych gwarancji, poręczeń i innych zobowiązań związanych z działalnością statutową,
- informacje o tendencjach zmian w przychodach i kosztach oraz składnikach majątku i źródłach ich finansowania.

Inkubator przedsiębiorczości

forma udzielania wsparcia nowo powstałym firmom poprzez pomoc finansową, usługi z zakresu marketingu, obsługę prawną, organizacyjną, techniczną promocję oraz tworzenie nowych miejsc pracy; jego zadaniem jest wspomaganie firm w pierwszych latach funkcjonowania, skrócenie czasu osiągnięcia

dojrzałości i zdolności do samodzielnego funkcjonowania na rynku; w zamian za usługi oraz obniżenie ryzyka finansowego ponoszonego przez młodą firmę, inkubatory obejmują zazwyczaj większościowe udziały w nowo tworzonej spółce.

Inwestycja

aktywa nabyte w celu osiągnięcia korzyści ekonomicznych wynikających z przyrostu wartości tych aktywów, uzyskania z nich przychodów w formie odsetek, dywidend (udziałów w zyskach) lub innych pożytków, w tym również z transakcji handlowej, a w szczególności aktywa finansowe oraz te nieruchomości i wartości niematerialne i prawne, które nie są użytkowane przez jednostkę, lecz zostały nabyte w celu osiągnięcia tych korzyści.

Kapitał obrotowy (kapitał pracujący)

nadwyżka aktywów bieżących nad bieżącymi zobowiązaniami.

Kapitał żelazny (kapitał wieczysty)

określony, nienaruszalny zasób środków finansowych, inwestowany w celu powiększenia swej podstawowej wartości, powstały zysk przeznaczany jest na realizację celów statutowych własnych lub organizacji zewnętrznych - środki przyznawane są np. w formie grantów.

Kierownik jednostki

osoba lub organ jedno- lub wieloosobowy (zarząd), który - zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, statutem, umową lub na mocy prawa własności - uprawniony jest do zarządzania jednostką, z wyłączeniem pełnomocników ustanowionych przez jednostkę. W przypadku spółki jawnej i spółki cywilnej za kierownika jednostki uważa się - wspólników prowadzących sprawę spółki, w przypadku spółki partnerskiej - wspólników prowadzących sprawę spółki albo zarząd, a w odniesieniu do spółki komandytowej i spółki komandytowo-akcyjnej - komplementariuszy prowadzących sprawę spółki. W przypadku osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą za kierownika jednostki uważa się tę osobę; przepis ten stosuje się odpowiednio do osób wykonujących wolne zawody. Za kierownika jednostki uważa się również likwidatora, a także syndyka lub zarządcę ustanowionego w postępowaniu upadłościowym, jeżeli prowadzą przedsiębiorstwo upadłego. Kierownik jednostki ponosi odpowiedzialność za wykonywanie obowiązków w zakresie rachunkowości określonych ustawą o rachunkowości, w tym z tytułu nadzoru.

Know-how

[ang - *wiedzieć jak*] rodzaj prawa majątkowego nabytego w celu wykorzystania przez jednostkę, osiągnięcie techniczne lub naukowe; może być przedmiotem umowy licencyjnej.

Konkurs grantowy (program grantowy)

przedsięwzięcie w którym instytucja dysponująca środkami, przyznająca granty,

K

ustala kryteria dotyczące zgłaszanych projektów, zasady jakie muszą zostać spełnione przez wnioskujących, a następnie ocenia nadesłane pomysły pod względem merytorycznym i finansowym; do konkursu mogą startować organizacje pozarządowe, szkoły, domy kultury, grupy nieformalne.

Konto

specyficzne dla rachunkowości urządzenie ewidencyjne tzw. rachunek dwustronny służący do rejestracji operacji gospodarczych. Operacje te są wyrażone w pieniądzu. Konto ma dwie strony: lewą zwaną Winien (w skrócie Wn) albo Debet (Dt), prawą zwaną Ma albo Credit (Ct). Zapis po stronie Wn określa się jako obciążenie konta albo zapis w ciężar konta, natomiast zapis po stronie Ma - uznanie konta lub zapis na dobro konta.

Konto analityczne (szczegółowe)

konto wyodrębnione w ramach konta syntetycznego, służy wyodrębnieniu i rozszerzeniu informacji zawartych zbiorczo na koncie księgi głównej.

Korzystający

organizacja pozarządowa; osoba prawna; jednostka organizacyjna działająca na podstawie przepisów o stosunku Państwa do kościołów i związków wyznaniowych, stowarzyszenie jednostek samorządu terytorialnego, organ administracji publicznej lub jednostka organizacyjnych podległa organom administracji publicznej lub nadzorowana przez te organy, dla której, wolontariusz wykonuje świadczenia w ramach prowadzonej przez nie działalności z wyłączeniem działalności gospodarczej.

Koszty bezpośrednie (dla odpłatnej działalności pożytku publicznego)

obejmują wartość zużytych materiałów bezpośrednich, koszty pozyskania i przetworzenia związane bezpośrednio z produkcją i inne koszty poniesione w związku z doprowadzeniem produktu do postaci i miejsca, w jakich się znajduje w dniu wyceny. Do kosztów wytworzenia produktu nie zalicza się kosztów:

- będących konsekwencją niewykorzystanych zdolności produkcyjnych i strat produkcyjnych,
- ogólnego zarządu, które nie są związane z doprowadzaniem produktu do postaci i miejsca, w jakich się znajduje na dzień wyceny,
- magazynowania wyrobów gotowych i półproduktów, chyba że poniesienie tych kosztów jest niezbędne w procesie produkcji,
- kosztów sprzedaży produktów.

KPWiG

Komisja Papierów Wartościowych i Giełd

Krajowy Rejestr Sądowy (KRS)

rejestr prowadzony w systemie informatycznym przez sądy rejestrowe. Składa się z rejestru przedsiębiorców; rejestru stowarzyszeń, innych organizacji spo-

lecznych i zawodowych, fundacji oraz publicznych zakładów opieki zdrowotnej oraz z rejestru dłużników niewypłacalnych. Obejmuje podmioty, na których ciąży obowiązek uzyskania wpisu do tego Rejestru. Informacje w nim zawarte są jawne, co oznacza nieograniczony dostęp do danych w nim zawartych a także możliwość otrzymania poświadczonych odpisów, wyciągów i zaświadczeń o danych zawartych w Rejestrze - wg. ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym.

Kredyt

forma finansowania własnej działalności poprzez użytkowanie obcych funduszy w zamian za przyrzeczenie ich zwrotu w terminie późniejszym, za określoną opłatą w postaci oprocentowania (odsetek od kredytu).

Księga pomocnicza

wyodrębniona księga (kartoteka, zbiór danych), na kontach których prowadzi się ewidencję analityczną (szczegółową).

Księgi rachunkowe

zbiory zapisów księgowych, obrotów (sum zapisów) i sald, które tworzą: dziennik; konta księgi głównej (ewidencja syntetyczna/zbiorcza), w której obowiązuje ujęcie każdej operacji gospodarczej zgodnie z zasadą podwójnego zapisu; konta ksiąg pomocniczych (ewidencja analityczna/szczegółowa); wykaz składników aktywów i pasywów; zestawienie obrotów i sald kont księgi głównej (syntetycznej/zbiorczej) oraz zestawienie sald kont ksiąg pomocniczych (analitycznej/szczegółowej).

Księga główna

zbiór kont syntetycznych (zbiorczych). Na kontach księgi głównej ujęte są zapisy w porządku chronologicznym.

LIFO

(Last In First Out) metoda księgowania zapasów - ostatnie weszło - pierwsze wyszło.

Majątek obrotowy (aktywa obrotowe)

zapasy (materiałów, nie zakończonej produkcji, produktów gotowych, towarów, itp.).

Majątek trwały (aktywa trwałe)

wartości niematerialne i prawne, rzeczowy majątek trwały, finansowe składniki majątku trwałego oraz należności długoterminowe.

Makroekonomia

dział ekonomii analizujący wahania i zmiany w gospodarce zachodzące z upływem czasu, weryfikuje zachowania konsumentów i przedsiębiorstw, organizację rynków pracy i przemysłu, funkcjonowanie rynków finansowych

L

M

oraz działania rządu; zainteresowania makroekonomii stanowi długookresowy wzrost gospodarczy i wahania krótkookresowe.

Makler

osoba posiadająca zezwolenie KPWiG na zawieranie transakcji na GPW i CETO, oraz udzielanie informacji na temat sytuacji na rynku, przekazywanie rekomendacji inwestorom; osoba zajmująca się pośrednictwem w sprawach kupna i sprzedaży towarów papierów wartościowych, usług handlowych, pobierająca za pośrednictwo opłatę - prowizję.

Mały podatnik

podatnik podatku od towarów i usług spełniający jedno z kryteriów;

- a) wartość jego sprzedaży, razem z kwotą podatku, nie przekroczyła w poprzednim roku podatkowym wyrażonej w złotych kwoty odpowiadającej równowartości 800 000 euro
- b) prowadzi przedsiębiorstwo maklerskie, zarządza funduszami powierniczymi, agent, zleceniobiorca lub inna osoba świadcząca usługi o podobnym charakterze, z wyjątkiem komisu - jeżeli kwota prowizji lub innych postaci wynagrodzenia za wykonane usługi (wraz z kwotą podatku) nie przekroczyła u niego w poprzednim roku podatkowym wyrażonej w złotych kwoty odpowiadającej równowartości 30 000 euro.

Metoda kasowa

sposób rozliczeń podatku od towarów i usług VAT, obowiązek podatkowy powstaje z dniem uregulowania całości lub części należności (otrzymania zapłaty od klienta), nie później jednak niż 90 dnia od dnia wydania towaru lub wykonania usługi; częściowe uregulowanie należności przez kontrahenta powoduje powstanie obowiązku podatkowego jedynie w odniesieniu do zapłaconej części należności; metoda dostępna dla małego podatnika po wcześniejszym (do końca miesiąca poprzedzającego okres, za który podatnik będzie stosował metodę kasową) pisemnym zawiadomieniu naczelnika urzędu skarbowego o wyborze tej formy.

Mikroekonomia

dział ekonomii badający procesy podejmowania decyzji przez poszczególne podmioty działające na wolnym rynku np. przedsiębiorstwa, gospodarstwa domowe.

Międzybankowy rynek pieniężny

rynek bankowy służący transakcjom pożyczek środków tworzących płynne rezerwy bankowe.

Nabywca

osoba prawna lub fizyczna do której kierowane są produkty i usługi, ostatecznie weryfikuje wartość i przydatności oraz decyduje o ich bycie na rynku.

NIK (Najwyższa Izba Kontroli)

naczelny organ kontroli państwowej, podlegający Sejmowi i działający na zasadzie kolegialności.

NIP (Numer Identyfikacji Podatkowej)

numer przyznany każdej osobie prawnej i fizycznej rozliczającej się z urzędem skarbowym oraz jednostkom organizacyjnym niemającym osobowości prawnej, które na podstawie odrębnych ustaw są podatnikami; służy do identyfikacji podmiotów; błędne podanie NIP-u może pociągnąć za sobą konsekwencje karne.

NFI (Narodowy Fundusz Inwestycyjny)

spółka powołana w ramach Programu Powszechnej Prywatyzacji (PPP).

Nisza rynkowa

wyodrębniona, unikatowa grupa odbiorców lub geograficznie część rynku.

NRB (Numer Rachunku Bankowego)

ujednolicony system prezentacji rachunku bankowego; ma stałą długość 26 znaków i składa się z trzech członów: 2-cyfrowej liczby kontrolnej, 8-cyfrowego numeru jednostki organizacyjnej banku prowadzącego rachunek bankowy, 16-cyfrowego numeru porządkowego rachunku w danej jednostce.

Obligacja

papier wartościowy emitowany w serii (najczęściej na okaziciela), stwierdzający istnienie zobowiązania dłużnika (emitenta) wobec właściciela obligacji (obligatariusza) do spełnienia określonego świadczenia o charakterze pieniężnym (np. zapłaty ustalonego oprocentowania) lub niepieniężnym (np. przyznania prawa do zamiany obligacji na akcje emitenta). Emitent odpowiada całym swoim majątkiem za zobowiązania wynikające z obligacji. Wyróżnia się obligacje będące w obrocie publicznym i niepublicznym (prywatnym). Na rynku występują obligacje krajowe, międzynarodowe, euroobligacje. Najbardziej typowe są obligacje Skarbu Państwa, uznawane jednocześnie za jeden z najmniej ryzykowny papier wartościowy na rynku.

Oferta

1. oświadczenie przez jedną stronę chęci zawarcia umowy, zawierające istotne elementy postanowienia. Oferta może być kierowana zarówno do indywidualnego oznaczonego adresata lub do nieoznaczonego ogółu;
2. termin giełdowy, pierwsza faza obrotu dodatkowego w systemie notowań jednolitych. Oferta kupna lub sprzedaży jest kierowana przez maklera do członków giełdy w czasie trwania sesji giełdowej, w celu zrównoważenia podaży i popytu na dany papier wartościowy.

Oprocentowanie stałe

sposób naliczania odsetek według stałej, ustalonej w umowie stopy procentowej, jego poziom jest niezależny od ruchów oficjalnych i rynkowych stóp

procentowych, stosowane w stosunku do depozytów o krótkim terminie zapadalności (do 6 miesięcy). Lokata o stałym oprocentowaniu jest opłacalna przy spadku oficjalnych stóp procentowych.

Oprocentowanie zmienne

sposób naliczania odsetek, w którym ich poziom kształtowany jest przez ruchy rynkowych stóp procentowych. Stosowane w przypadku większości depozytów bankowych.

Organ zatwierdzający

organ, który zgodnie z obowiązującymi jednostkę przepisami prawa, statutem, umową lub na mocy prawa własności jest uprawniony do zatwierdzania sprawozdania finansowego jednostki. Organem zatwierdzającym może być walne zgromadzenie członków stowarzyszenia, rada fundacji, walne zgromadzenie wspólników.

Organizacje pozarządowe (non profit, wolontarystyczne, społeczne, ochotnicze)

instytucje, które powstają z inicjatywy obywateli, podstawą ich działalności jest wolontarystyczne zaangażowanie i zewnętrzne finansowanie (darowizny, subwencje, dotacje), a celem realizacja pewnej misji (tzn. realizacja wartości lub społecznie pożytecznych celów), a nie dążące do uzyskania zysku czy zdobycia władzy. Prawo polskie definiuje je jako osobę prawną lub jednostkę nieposiadającą osobowości prawnej utworzoną na podstawie przepisów ustaw, niebędącą jednostką finansów publicznych i nie działającą w celu osiągnięcia zysków. Najczęściej przyjmuje formę fundacji lub stowarzyszenia.

P

Papier wartościowy

dokument stwierdzający określone prawa majątkowe przysługujące właścicielowi, w założeniu służy ruchom w kapitale, zasilaniu jednostek emitujących w środki pieniężne, obrót papierami odbywa się na giełdzie; wśród papierów wyróżniamy akcje, obligacje, euroobligacje, czeki, weksle, listy zastawne i hipoteczne, a także banknoty, losy loteryjne, akcepty bankowe, certyfikaty depozytowe, udziały itp. Ponadto można wyróżnić papiery: imienne, na zlecenie, na okaziciela, zdematerializowane.

Papier imienny

papier wartościowy wskazujący w swej treści osobę posiadającą określone prawa majątkowe wynikające z dokumentu. Prawo takie przenoszone jest w drodze przelewu połączonego z wydaniem dokumentu.

Papier na zlecenie

papier wartościowy wskazujący osobę wymienioną lub osoby, na które zostaną przeniesione prawa w drodze indosu (naniesienie odpowiedniego oświadczenia).

Papier na okaziciela

papier wartościowy, którego właścicielem jest osoba posiadająca go w danej chwili, prawo do takiego dokumentu otrzymuje się w drodze wręczenia.

Papier zdematerializowany

papier wartościowy występujący w obrocie na Giełdzie Papierów Wartościowych.

Parkiet

miejsce na giełdzie, gdzie zawierane są transakcje giełdowe.

Pasywa

znajdujące się w dyspozycji instytucji kapitały lub fundusze, które stanowią źródła finansowania aktywów, suma wszystkich zobowiązań jednostki wobec udziałowców (akcjonariuszy) oraz wierzycieli. Pasywa prezentowane są w bilansie w określonej kolejności i łączone w grupy o podobnej treści ekonomicznej według wzrastającego stopnia wymagalności - najpierw kapitały, fundusze długoterminowe własne, długoterminowe inne (o terminie wymagalności dłuższym niż rok) i krótkoterminowe.

Plan kont

układ kont przyjęty w danej jednostce w celu uporządkowania ewidencji operacji gospodarczych, uwzględniający przepisy prawa oraz potrzeby zarządzających. Plany kont w różnych organizacjach są często do siebie podobne, ponieważ bazują na wzorcach dostępnych na rynku. Nie istnieje natomiast jeden obowiązujący wszystkie jednostki wzór planu kont.

Płynność

zdolność do szybkiej i łatwej zamiany danych aktywów na inne np. spieniężenie, bez utraty ich pierwotnej wartości. Stopień płynności zależy od rodzaju aktywów - pełną płynność posiada gotówka, wysoką aktywa finansowe - czeki, weksle, a niską aktywa niefinansowe - np. posiadane nieruchomości i środki trwałe.

Podatek

przymusowe, bezzwrotne i nieodpłatne świadczenie pieniężne o charakterze powszechnym, nakładane z mocy prawa przez państwo lub inne organy władzy publicznej (np. samorządy lokalne) na osoby fizyczne i prawne. Podatki spełniają trzy główne funkcje: fiskalną - są głównym źródłem dochodów budżetu państwa, gwarantują finansowanie wydatków publicznych; redystrybucyjną - są instrumentem przesuwania dochodów pomiędzy różnymi grupami społecznymi; stymulacyjną - są wykorzystywane przez państwo jako instrument oddziaływania na decyzje podmiotów gospodarczych w celu skorelowania ich z założeniami polityki gospodarczej i społecznej państwa.

Podaż

ilość towaru, który dostawcy są skłonni sprzedać w danym czasie, przy określonej cenie. Przy niezmienności innych warunków rynkowych wzrostowi ceny towaru towarzyszy wzrost podaży, a obniżaniu się ceny - jej spadek. Oprócz ceny ostatecznej danego dobra, na podaż mają wpływ koszty wytworzenia i stosowane technologie. Im wyższa cena, niższe koszty produkcji, nowocześniejsze technologie, tym podaż jest większa. W sytuacji odwrotnej podaż spada. Dla danego towaru rozróżnia się podaż indywidualną (ze strony pojedynczego dostawcy) i podaż rynkową (ze strony wszystkich producentów). Podaż wszystkich towarów ze strony wszystkich dostawców to podaż globalna.

Popyt

ilość towaru, który nabywcy są w stanie kupić w określonym czasie przy ustalonej cenie. Wzrost ceny powoduje zmniejszenie popytu, a obniżka ceny wywołuje jego wzrost, przy stałych innych warunkach rynkowych. Na popyt mają wpływ także dochody konsumentów; ich wzrost powoduje zwiększenie zakupów dotychczasowych i nowych dóbr, dotychczas niedostępnych; spadek dochodów, nawet przy nie zmienionych cenach, przyczynia się do spadku popytu. Dla danego towaru wyróżniamy popyt indywidualny (ze strony określonego konsumenta) i popyt rynkowy (ze strony wszystkich jego nabywców). Popyt wszystkich nabywców na wszystkie towary to popyt globalny.

Pozostałe koszty operacyjne

koszty związane pośrednio z działalnością operacyjną jednostki, w szczególności związane:

- z działalnością socjalną,
- ze zbyciem środków trwałych, środków trwałych w budowie, wartości niematerialnych i prawnych, a także z utrzymywaniem i zbyciem nieruchomości oraz wartości niematerialnych i prawnych, zaliczanych do inwestycji,
- z odpisaniem należności i zobowiązań przedawnionych, umorzonych, nieściągalnych, z wyjątkiem należności i zobowiązań o charakterze publiczno-prawnym nieobciążających kosztów,
- z utworzeniem i rozwiązaniem rezerw, z wyjątkiem rezerw związanych z operacjami finansowymi,
- z odpisami aktualizującymi wartość aktywów i ich korektami, z wyjątkiem odpisów obciążających koszty wytworzenia sprzedanych produktów lub sprzedanych towarów, koszty sprzedaży lub koszty finansowe,
- z odszkodowaniami, karami i grzywnami,
- z przekazaniem lub otrzymaniem nieodpłatnie, w tym w drodze darowizny aktywów, w tym także środków pieniężnych na inne cele niż nabycie lub wytworzenie środków trwałych, środków trwałych w budowie albo wartości niematerialnych i prawnych.

Pozostałe przychody operacyjne

przychody związane pośrednio z działalnością operacyjną jednostki, w szczególności związane - *patrz pozostałe koszty operacyjne*.

PPP

Program Powszechnej Prywatyzacji.

Prace rozwojowe

prace wykorzystujące dotychczasową wiedzę, uzyskaną w wyniku działalności badawczej lub doświadczeń praktycznych, prowadzone w celu wytworzenia nowych lub udoskonalenia istniejących materiałów, wyrobów, urządzeń, usług, procesów lub metod.

Produkt Krajowy Brutto (PKB)

miernik produkcji wytworzonej na obszarze danego kraju. Stanowi sumę wydatków gospodarstw domowych na zakup dóbr i usług konsumpcyjnych, wydatków sektora prywatnego na zakup dóbr i usług inwestycyjnych, wydatków państwa na zakup dóbr i usług oraz salda bilansu handlu zagranicznego.

Program księgowy

informatyczny system księgowo-finansowy pozwalający na prowadzenie ksiąg rachunkowych jednostki w formie elektronicznych zapisów.

Prokura (zastępstwo)

rodzaj pełnomocnictwa przewidzianego w kodeksie handlowym, upoważniającego do podejmowania wszelkich czynności związanych z prowadzeniem przedsiębiorstwa, w tym do dokonywania wszystkich czynności sądowych i pozasądowych.

Działanie per procura (z upoważnienia) pociąga skutki prawne dla prokurenta. Prokury udziela się i wycofuje przez umieszczenie zapisu w rejestrze handlowym.

Przedsiębiorca

osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną - wykonująca we własnym imieniu działalność gospodarczą a także wspólnicy spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej - ustawa o swobodzie działalności gospodarczej.

Przedsięwzięcie (projekt)

zaplanowane w czasie i w ramach określonego budżetu działania mające jasno i konkretnie określony cel, realizacja działań odbywa się zgodnie z określonymi na etapie formułowania celu przedsięwzięcia regułami.

Przetarg

szczególony sposób zawarcia umowy, poprzedzony wielostronnym i eliminacyjnym procesem, którego celem jest doprowadzenie do wyboru spośród uczestników przetargu oferenta, z którym zostanie zawarta umowa gospodarcza. Wyróżnia się przetarg ustny oraz pisemny.

Przetarg ustny (aukcja, licytacja)

ogłaszający przetarg przyjmuje oferty słowne lub wyrażane za pomocą odpowiednich znaków, kolejne oferty są coraz korzystniejsze. Wymogiem może być konieczność złożenia wadium.

Przetarg pisemny (przetarg ofert)

ogłaszający oczekuje, iż w ciągu określonego czasu wpłyną pisemne oferty odpowiadające na ogłoszenie o przetargu. Wymogiem może być konieczność złożenia wadium.

R

Rachunek bankowy (konto bankowe)

narzędzie księgowo stosowane przez banki w celu rejestracji operacji pieniężnych (gotówkowych i bezgotówkowych) takich jak wpłaty, wypłaty, udzielone kredyty, dokonane przelewy, polecenia zapłaty itp. Prezentuje obroty oraz stany wkładów pieniężnych. Rachunek bankowy może wykazywać saldo dodatnie, które oznacza stan środków pieniężnych znajdujących się w banku lub saldo ujemne oznaczające zadłużenie wobec banku z tytułu wykorzystanego kredytu.

Rachunek kalkulacyjny

wersja rachunku zysków i strat w którym prezentuje się koszt własny sprzedaży produktów lub usług.

Rachunek bieżący

rodzaj rachunku bankowego płatnego na żądanie. Przeznaczony dla podmiotów gospodarczych. Służy do gromadzenia środków przeznaczonych do szybkiego wykorzystania i przeprowadzania rozliczeń z kontrahentami. Na rachunek ten wpływają należności od odbiorców za sprzedawane towary i świadczone usługi, podejmowane są z niego środki na wypłatę wynagrodzeń, pokrywane zobowiązania wobec dostawców, podatki, opłaty itp.

Rachunek lokat terminowych (depozytowy)

rodzaj rachunku bankowego służącego do przechowywania wolnych środków pieniężnych przez określony czas wynikający z umowy zawartej z bankiem. Rachunek tego typu jest korzystniej oprocentowany niż rachunek bieżący.

Rachunek oszczędnościowy

prowadzony zazwyczaj na rzecz osób fizycznych np. w formie ROR-u (rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego). Forma niedozwolona dla realizowania rozliczeń związanych z działalnością gospodarczą.

Rachunek pomocniczy (subkonto)

rodzaj rachunku bankowego, otwierany zwykle w ściśle określonym celu np. rozliczenia środków finansowych związanych z konkretnym projektem.

Rachunek porównawczy

wersja rachunku zysków i strat prezentujący szczegółowo zestawienie poniesionych kosztów według rodzaju.

Rachunek wyników

sprawozdanie finansowe jednostki nieprowadzącej działalności gospodarczej przedstawiające rezultaty całej prowadzonej działalności w danym okresie, przedstawia zyski i straty uzyskane na różnych rodzajach działalności, a także wykazuje w jaki sposób zyski i straty zostały obliczone, co przyczyniło się do ich powstania oraz jak je podzielono lub pokryto.

Rachunek zysków i strat

sprawozdanie finansowe jednostki prowadzącej działalność gospodarczą przedstawiające rezultaty całej prowadzonej działalności w danym okresie. Przedstawia zyski i straty uzyskane na różnych rodzajach działalności oraz wykazuje w jaki sposób zyski i straty zostały obliczone, co przyczyniło się do ich powstania oraz jak je podzielono lub pokryto; wyróżnia się rachunek w wersji porównawczej i kalkulacyjnej.

Rachunkowość

dział nauki zajmujący się teorią ilościowego opisu informacji występujących w działalności jednostek gospodarczych; system ewidencjonowania w formie wartości pieniężnych zdarzeń gospodarczych występujących w danej jednostce, przedstawia jej sytuację finansowo - majątkową, daje podstawy do kontroli, analizy i podejmowania decyzji. W swym zakresie obejmuje: zasady (politykę) rachunkowości; system prowadzenia ksiąg rachunkowych, ujmujących w porządku chronologicznym i systematycznym zapisy zdarzeń wynikające z dowodów księgowych; inwentaryzację faktycznego stanu aktywów i pasywów; wycenę aktywów i pasywów oraz ustalenie wyniku finansowego; sporządzanie sprawozdań finansowych; archiwizację dokumentacji księgowej; badanie i ogłoszenie sprawozdań finansowych w przypadkach, gdy jednostka jest do tego zobowiązana. Wyróżniamy rachunkowość finansową i zarządczą oraz społeczną.

Rachunkowość finansowa

dziedzina zajmująca się pomiarem i ewidencją zdarzeń gospodarczych oraz okresowym przygotowaniem raportów finansowych; określona przez prawo, naukę, tradycję.

Rachunkowość społeczna

dyscyplina statystyczno - ekonomiczna, stosująca konwencję ewidencyjną (konto, zasada podwójnego zapisu, miernik pieniężny) oraz metodę bilansową rachunkowości finansowej w celu ujmowania procesów gospodarczych w skali całej gospodarki narodowej; system ten opiera się na podziale gospodarki narodowej na 4 sektory: I - ludność i gospodarstwa domowe; II - przedsiębiorstwa; III - podmioty wchodzące w skład systemu budżetowego; IV - podmioty zagraniczne. (za: portal <http://www.nbportal.pl>)

Rachunkowość zarządcza

nienormowana przepisami prawnymi dziedzina zajmująca się gromadzeniem,

identyfikowaniem, pomiarem, analizą, interpretacją, przygotowaniem i prezentacją informacji zarówno finansowych jak i niefinansowych (operacyjnych), mających znaczenie dla prowadzonej przez daną jednostkę działalności; wykorzystywanych przez zarząd do planowania, oceny i kontroli oraz zapewnienia systemu rozliczeń z wykorzystania zasobów i osiągniętych wyników przez poszczególne komórki jednostki.

Reguła podwójnego zapisu

jedna z podstawowych zasad rachunkowości, która określa, że każda operacja gospodarcza ma być ujęta na dwóch różnych kontach, po dwóch różnych stronach. Taki sposób zapisu zdarzeń pozwala na zbilansowanie wszystkich zapisów w księgach.

RIO (Regionalna Izba Obrachunkowa)

organ nadzorujący i kontrolujący jednostki samorządu terytorialnego w zakresie gospodarki finansowej i zamówień publicznych oraz prowadzący działalność informacyjną i szkoleniową w sprawach budżetowych. Izby są państwowymi jednostkami budżetowymi.

Rok budżetowy

rok kalendarzowy, którego dotyczy dany budżet państwa uchwalony w formie ustawy.

Rok obrotowy

rok kalendarzowy lub inny okres trwający 12 kolejnych pełnych miesięcy kalendarzowych, stosowany również do celów podatkowych. Rok obrotowy lub jego zmiany określa statut lub umowa, na podstawie której utworzono jednostkę. Pierwszy rok obrotowy może być wydłużony w przypadku, gdy jednostka rozpoczęła działalność w drugiej połowie przyjętego roku obrotowego. Księgi rachunkowe i sprawozdanie finansowe za ten okres można połączyć z księgami rachunkowymi i sprawozdaniem finansowym za rok następny. W przypadku zmiany roku obrotowego pierwszy po zmianie rok obrotowy powinien być dłuższy niż 12 kolejnych miesięcy.

Rzeczowe zasoby kapitałowe

środki pracy np. maszyny, narzędzia, instalacje, urządzenia.

S

Saldo

w rachunkowości stan, wynik konta księgowego, różnica między wartością zapisów lewej i prawej strony. Saldo pozwala ustalić stan składnika ewidencjonowanego na danym koncie. W zależności od rodzaju konta, saldo może występować po stronie Winien (w skrócie Wn) lub Ma.

Sponsor

firma, instytucja lub osoba prywatna przekazująca środki rzeczowe lub finansowe na działalność statutową, konkretny projekt lub jego element np. imprezę sporto-

wą; w zamian otrzymuje usługę promocji swego pozytywnego wizerunku.

Sponsoring

określone umową wzajemne zobowiązanie dwóch podmiotów - sponsora i sponsorowanego, polegające na przekazaniu środków finansowych, materialnych lub usług sponsorowanemu w zamian za usługi promocyjne świadczone przez sponsorowanego, forma reklamy i promocji służąca kreowaniu pozytywnego wizerunku firmy lub produktu.

Spółka

przedsięwzięcie gospodarcze prowadzone przez dwie lub więcej osób i przez nie zarządzane, mające służyć osiągnięciu wspólnego celu; wyróżniamy m.in. spółki: jawną, z o.o, akcyjną.

Spółka akcyjna

organizacja emitująca własne papiery wartościowe (akcje), sprzedająca je osobom fizycznym i prawnym i wypłacająca im z tego tytułu roczne dywidendy z zysku.

Spółka cywilna

forma spółki o charakterze osobowym; nie ma osobowości prawnej; organizacja będąca własnością kilku lub większej liczby osób fizycznych (wspólników), które w jej utworzenie zainwestowały kapitał (udziały, wkład) stanowiący wspólny majątek, niepodzielny przez czas trwania spółki; tworzona na podstawie umowy określającej cel gospodarczy, do którego osiągnięcia wspólnicy zobowiązują się dążyć; za zobowiązania wobec osób trzecich wspólnicy odpowiadają całym swoim majątkiem; spółka taka działa w imieniu, na rzecz i ryzyko wspólników, każdy wspólnik ma prawo do udziału w zyskach określonego w umowie spółki.

Spółka jawna

spółka handlowa o charakterze osobowym, zwykle z małą liczbą wspólników prowadzących przedsiębiorstwo pod własną firmą; ma status przedsiębiorcy; osoba przystępująca do spółki odpowiada za zobowiązania spółki powstałe przed dniem jej przystąpienia, każdy wspólnik odpowiada za zobowiązania spółki bez ograniczenia całym swoim majątkiem solidarnie z pozostałymi wspólnikami oraz ze spółką.

Spółka komandytowa

spółka handlowa o charakterze osobowym, nie posiada osobowości prawnej ale ma zdolność prawną i zdolność do czynności prawnych, w której przynajmniej jeden wspólnik (komandytariusz) odpowiada za zobowiązania spółki do wysokości ustalonej w umowie i wpisanej do rejestru handlowego sumy (tzw. sumy komandytowej) stanowiącej wartość wniesionego wkładu, natomiast za zobowiązania spółki co najmniej jeden wspólnik odpowiada bez ograniczenia (komplementariusz).

Spółka z o.o.

spółka z ograniczoną odpowiedzialnością - forma spółki prawa handlowego o charakterze kapitałowym mająca na celu prowadzenie działalności w każdym celu prawnie dopuszczalnym, a nie tylko w celu gospodarczym; wspólnicy spółki (jedna lub więcej osób) odpowiadają wobec wierzycieli za zobowiązania organizacji tylko do wysokości zainwestowanego kapitału, nie odpowiadają swoim majątkiem osobistym; wysokość minimalna kapitału zakładowego wynosi 50 000 zł, a wysokość jednego udziału 500 zł. Kapitał można pokryć częściowo lub w całości aportem rzeczowym.

Spółdzielnia

autonomiczne zrzeszenie osób, organizacja powstała z wkładów rzeczowych lub kapitałowych wnoszonych przez udziałowców, funkcjonująca na ich rzecz i ryzyko, a często przez nich prowadzona, działająca w celu zaspokojenia własnych potrzeb ekonomicznych, społecznych lub kulturalnych poprzez współposiadane i demokratycznie kontrolowane przedsiębiorstwo; każdy z członków dysponuje jednym głosem przy podejmowaniu uchwał przez walne zgromadzenie członków.

Sprawozdanie finansowe

prezentacja wyników finansowych jednostki, sporządzane zgodnie z zasadami rachunkowości. Sporządza się je na konkretny dzień bilansowy przypadający na koniec każdego roku obrotowego. W jego skład wchodzi:

- bilans
- rachunek zysków i strat - dla jednostek prowadzących działalność gospodarczą
- rachunek wyników - dla jednostek nie prowadzących działalności gospodarczej
- informacja dodatkowa
- rachunek przepływów pieniężnych (sprawozdanie z przepływów pieniężnych)
- zestawienie zmian w kapitale (funduszu) własnym.

Rachunek przepływów pieniężnych oraz zestawienie zmian w kapitale własnym dołączają jednostki zobowiązane do przeprowadzania corocznego badania sprawozdania finansowego.

Sprawozdanie z działalności jednostki

element sprawozdania finansowego dotyczący niektórych jednostek, dokument sporządzany przez spółki kapitałowe, towarzystwa ubezpieczeniowe, spółdzielnie i przedsiębiorstwa państwowe obejmujący istotne informacje o stanie majątku i sytuacji finansowej, ocenę uzyskiwanych efektów oraz wskazanie czynników ryzyka i opis zagrożeń dla kontynuacji funkcjonowania.

Storno

zapis kompensujący, równoważący (anulujący, kasujący, likwidujący) błędną operację księgową. Wyróżnia się storno całkowite i storno częściowe.

Storno czarne

zapis korygujący dokonywany na tych samych kontach, na których dokonano zapisu błędnego, lecz po przeciwnych stronach konta. Po anulowaniu błędnego zapisu dokonuje się zapisu poprawnego. Sposób ten powoduje zwiększenie liczby zapisów oraz sztuczny wzrost obrotów.

Storno czerwone

zapis korygujący polegający na zastosowaniu zapisu ujemnego na tych samych kontach, po tych samych stronach co zapis błędny. Powoduje to anulowanie pierwotnego zapisu. Nie zmienia salda końcowego, ani obrotów konta. Zapisu korygującego w tradycyjnych księgach dokonuje się kolorem czerwonym lub czarnym w ramce. W programach komputerowych stosuje się znak minus.

Sąd rejestrowy

sąd rejonowy (sąd gospodarczy) obejmujący swoją właściwością obszar województwa lub jego część, prowadzący na swoim terenie Krajowy Rejestr Sądowy.

Strata nadzwyczajna

utrata powstała na skutek zdarzeń trudnych do przewidzenia, poza działalnością operacyjną jednostki i niezwiązanych z ogólnym ryzykiem jej prowadzenia.

Środki publiczne definiuje je ustawa o finansach publicznych.

Są to:

1. dochody publiczne;
2. środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej oraz inne środki pochodzące ze źródeł zagranicznych, niepodlegające zwrotowi,
3. przychody budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego oraz innych jednostek zaliczanych do sektora finansów publicznych pochodzące:
 - a) ze sprzedaży papierów wartościowych oraz z innych operacji finansowych,
 - b) z prywatyzacji majątku Skarbu Państwa oraz majątku jednostek samorządu terytorialnego,
 - c) ze spłat pożyczek udzielonych ze środków publicznych,
 - d) z otrzymanych pożyczek i kredytów;
4. przychody jednostek zaliczanych do sektora finansów publicznych uzyskiwane w związku z prowadzoną przez nie działalnością oraz pochodzące z innych źródeł.

Środki trwałe

rzeczowe aktywa trwałe i zrównane z nimi, o przewidywanym okresie ekonomicznej użyteczności dłuższym niż rok, kompletne, zdatne do użytku i przeznaczone na potrzeby jednostki. Zalicza się do nich w szczególności: nieruchomości - w tym grunty, prawo użytkowania wieczystego gruntu, budowle i budynki, a także będące odrębną własnością lokale, spółdzielcze

własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego oraz spółdzielcze prawo do lokalu użytkowego; maszyny, urządzenia, środki transportu i inne rzeczy; ulepszenia w obcych środkach trwałych; inwentarz żywy.

Środki trwale oddane do używania na podstawie umowy najmu, dzierżawy lub innej umowy o podobnym charakterze zalicza się do aktywów trwałych jednej ze stron umowy.

Środki trwale w budowie

środki trwale zaliczane do aktywów trwałych w okresie ich budowy, montażu lub ulepszenia wcześniej istniejącego środka trwałego.

Świadczenie wolontarystyczne

praca wykonana ochotniczo i bezpłatnie przez wolontariusza na rzecz korzystającego. Wartość tego świadczenia nie stanowi darowizny na rzecz korzystającego. Wykonywanie świadczeń przez wolontariusza na rzecz uprawnionego podmiotu nie oznacza zatrudnienia wolontariusza w rozumieniu przepisów ustawy o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu.

Świadectwo udziałowe

papier wartościowy, określający prawa majątkowe udziałowca funduszu inwestycyjnego (NFI).

T

Terminal POS

elektroniczne urządzenie kontaktujące się bezpośrednio z bankiem klienta dokonującego płatności za pomocą karty płatniczej, transakcja jest potwierdzana podpisem na wydruku lub wprowadzeniem numeru PIN.

Trasant

wystawca weksła trasowanego, zlecający zapłatę określonej kwoty weksła innej osobie.

Trasat

osoba, której wystawca weksła trasowanego poleca zapłacenie określonej sumy wekslowej.

Trata

rodzaj weksła *patrz - weksel trasowany*.

U

Umowa

czynność prawna, dotycząca co najmniej dwóch stron składających zgodne oświadczenia woli, zmierzająca do ustanowienia, zmiany lub zniesienia wzajemnych praw i obowiązków o charakterze majątkowym; aby była prawnie skuteczna musi być podjęta świadomie, a jej celem ma być wywołanie określonych skutków majątkowo-prawnych.

VAT podatek od towarów i usług [ang. Value Added Tax]

rodzaj podatku oparty na zasadach podatku od wartości dodanej. VAT stanowi odmianę podatku wielofazowego przychodowego: podatnik nalicza ten podatek od wartości sprzedanych przez siebie towarów i usług, ale płaci tylko różnicę pomiędzy podatkiem naliczonym a zapłaconym w związku z wcześniejszym nabyciem towarów i usług, uwidocznionym w fakturach nabycia lub dokumentach celnych. Jeśli różnica jest ujemna np. w przypadku, gdy produkt obłożony jest niższą stawką podatku niż materiały, z których został wytworzony, płatnik ma prawo do zwrotu nadpłaconego podatku z urzędu skarbowego. Przedmiotem opodatkowania jest wartość sprzedaży towarów i usług, a podstawą opodatkowania jest przyrost ich wartości netto w danej fazie procesu gospodarowania.

V

Wadium

kwota w gotówce lub jej ekwiwalent składany w papierach wartościowych, często część kwoty umowy, wpłacana przez oferenta przed złożeniem oferty osobie rozpisującej przetarg lub do depozytu sądowego jako gwarancja zachowania złożonej oferty i podpisania umowy. Złożenie wadium przez oferenta jest zazwyczaj warunkiem jego przystąpienia do przetargu.

W

Wartości niematerialne i prawne

nabyte przez jednostkę, zaliczane do aktywów trwałych, prawa majątkowe nadające się do gospodarczego wykorzystania, o przewidywanym okresie ekonomicznej użyteczności dłuższym niż rok, przeznaczone do używania na potrzeby jednostki lub oddane do użytku innej jednostce na podstawie stosownej umowy. Są to w szczególności:

- a) autorskie prawa majątkowe, prawa pokrewne, licencje, koncesje,
- b) prawa do wynalazków, patentów, znaków towarowych, wzorów użytkowych oraz zdobniczych,
- c) know-how.

Do wartości niematerialnych i prawnych zalicza się również nabytą wartość firmy oraz koszty zakończonych prac rozwojowych.

Weksel

sporządzony na specjalnym blankiecie dokument kredytowy zawierający bezwarunkowe zobowiązanie się tego, kto ten dokument podpisuje do zapłacenia wskazanej w nim kwoty pieniężnej, określonej osobie lub instytucji, w oznaczonym terminie.

Weksel in blanco

rodzaj weksla zawierający tylko podpis wystawcy, służy zabezpieczeniu przyszłej należności.

Weksel trasowany (trata, weksel ciagniony)

rodzaj weksla, w którym wystawca (trasant) wskazuje dłużnika (trasata), mającego zapłacić sumę wekslową na rzecz wierzyciela (remitenta).

Wierzytelność

prawo wierzyciela do domagania się świadczenia pieniężnego lub rzeczowego od dłużnika.

Windykacja

działania interwencyjne podejmowane przez banki lub wyspecjalizowane firmy (na zlecenie), w celu odzyskania nieściągalnych wartości np. udzielonych kredytów, pożyczek itp.

Wolontariusz

osoba, która ochotniczo i bez wynagrodzenia wykonuje świadczenia, odpowiadające świadczeniu pracy, na rzecz korzystającego, w ramach prowadzonej przez niego działalności statutowej, w szczególności w zakresie działalności pożytku publicznego, z wyłączeniem prowadzonej przez te jednostki działalności gospodarczej. Wolontariuszem może być cudzoziemiec bez potrzeby uzyskiwania zezwolenia na jego zatrudnienie. Może też nim zostać osoba bezrobotna bez utraty prawa do zasiłku.

Wyciąg bankowy

dokument sporządzany przez oddział operacyjny banku dla posiadacza rachunku bankowego, informujący o dokonanych na tym rachunku operacjach i wynikającym z nich saldzie na koniec danego okresu. Wyciąg bankowy jest dokumentem zbiorczym, do którego załączane są kopie bankowych dokumentów rozliczeniowych uzasadniających poszczególne operacje.

Wymagalność

termin stosowany w odniesieniu do pasywów, oznacza dzień, w którym zgodnie z umową zawartą z klientem zobowiązanie jednostki powinno zostać uregulowane. Wymagalność może dotyczyć regulowania zobowiązania w całości lub częściowo, np. spłaty odsetek bez konieczności regulowania należności głównej.

Wynik finansowy

różnica między przychodami a kosztami ich uzyskania powstała w danym okresie sprawozdawczym. Dodatni wynik finansowy (nadwyżka przychodów nad kosztami ich uzyskania) określany jest w działalności gospodarczej jako zysk. Ujemny wynik finansowy (nadwyżka kosztów nad przychodami) określany jest jako strata. Wynika on z elementu sprawozdania finansowego - rachunku zysków i strat lub rachunku wyników.

Zakładowy plan kont

Z

element zasad (polityki) rachunkowości prezentujący zestawienie w formie spisu numerów, kont księgi głównej, przyjęte zasady klasyfikacji zdarzeń na tych kontach, zasady prowadzenia kont ksiąg pomocniczych oraz ich powiązania z kontami księgi głównej. Wykaz ten powinien być dostosowany do specyfiki działalności danej jednostki. Każda osoba prawna oraz inne pod-

mioty gospodarcze, które zgodnie z ustawą o rachunkowości muszą prowadzić pełną księgowość finansową, mają obowiązek jego posiadania i stosowania.

Zasoby

ograniczona, określona ilość towarów, materiałów, produktów, pieniędzy, pracowników, wolontariuszy itp.; charakteryzują się różnorodnymi możliwościami zastosowania. Zasoby określa się poprzez ich ekonomiczną wartość ustalaną na dany moment np. ostatni dzień okresu.

Zasoby ludzkie (kapitał ludzki)

osoby, zazwyczaj pracownicy, ich umiejętności i doświadczenie. Bazuje na zdolności człowieka do ciągłego uczenia się i rozwoju.

Zasoby kapitałowe

kapitał rzeczowy i finansowy.

Zdolność kredytowa

zdolność kredytobiorcy do spłaty zaciągniętego kredytu wraz z odsetkami w terminach ustalonych w umowie z bankiem.

Zasady (polityka) rachunkowości

dokument przyjęty uchwałą zarządu, określający w języku polskim wybrane i stosowane przez jednostkę sposoby wyceny i ujmowania zdarzeń gospodarczych w księgach oraz finansowe rozwiązania regulujące funkcjonowanie jednostki, dopuszczone ustawą o rachunkowości, zapewniające sporządzenie sprawozdania finansowego zgodnie z wymogami. Przyjęte zasady (politykę) rachunkowości należy stosować w sposób ciągły. W szczególności zasady powinny obejmować: określenie roku obrotowego i wchodzących w jego skład okresów sprawozdawczych, metody wyceny aktywów i pasywów oraz ustalania wyniku finansowego, sposób prowadzenia ksiąg rachunkowych, system służący ochronie danych i ich zbiorów, w tym dowodów księgowych, ksiąg rachunkowych i innych dokumentów stanowiących podstawę dokonanych w nich zapisów. W skład zasad rachunkowości wchodzi zakładowy plan kont, wykaz ksiąg rachunkowych oraz opis systemu przetwarzania danych.

Zestawienie obrotów i sald

zestawienie sporządzane na koniec każdego miesiąca na podstawie zapisów na kontach księgi głównej. Powinno zawierać: symbol lub nazwę kont, informację o saldzie kont na dzień otwarcia ksiąg rachunkowych (BO - bilans otwarcia), obroty za dany miesiąc i narastająco od początku roku obrotowego oraz salda na koniec miesiąca.

Zysk całkowity

różnica między przychodem całkowitym a kosztem całkowitym poniesionym w związku z realizacją przedsięwzięcia.

Zysk nadzwyczajny

zysk powstały na skutek zdarzenia trudnego do przewidzenia, poza działalnością operacyjną jednostki i niezwiązany z ogólnym ryzykiem jej prowadzenia.

1

1%

procent podatku dochodowego od osób fizycznych, który podatnik może, na zasadach i w trybie określonym w przepisach podatkowych, przekazać na rzecz wybranych przez siebie organizacji pożytku publicznego.

**mini słowniczek
angielsko-polski**

FUNDRAISING

Affidavit - pisemne oświadczenie.

Annual report - raport roczny.

Application form - formularz wniosku o dotację.

Balance sheet - bilans.

Benefactor - darczyńca.

Bequest - spadek.

Call for proposals - zaproszenie do składania wniosków o dotacje, ogłoszenie konkursu grantowego lub przetargu.

Capacity of the organisation - potencjał organizacji (wiedza, doświadczenie, zasoby).

Challenge gift - dotacja przyznana po warunkiem pozyskania funduszy z innego źródła.

Co-financing - współfinansowanie.

Collection box - skarbonka, puszka na datki.

Community foundation - fundacja grantodawcza działająca w środowisku lokalnym i wspierająca projekty adresowane do społeczności lokalnej.

Concept note - krótkie pismo przedstawiające koncepcję projektu, przedstawiane sponsorowi, który na jego podstawie wyraża (bądź nie) wstępne zainteresowanie projektem i zaprasza do złożenia pełnego wniosku.

Corporate foundation - fundacja założona przez firmę, finansowana z zysków firmy (np. Fundacja Bankowa im. Leopolda Kronenberga).

Deadline - ostateczny termin (np. składania wniosków).

Detailed budget - budżet szczegółowy.

Donation - dotacja.

Donee - grantobiorca.

Donor - donator, darczyńca, sponsor.

Door-to-door solicitation (fundraising) - pozyskiwanie funduszy metodą „domokrażną” poprzez odwiedzanie potencjalnych darczyńców w domach lub biurach.

Eligibility criteria - formalne kryteria, jakie organizacja musi spełnić aby móc się ubiegać o dotację.

Endowment - kapitał żelazny, wydzielony, zarezerwowany kapitał, z inwestowania którego organizacja ma określone dochody; z kapitału tego nie pokrywa się żadnych bieżących wydatków.

Family foundation - prywatna fundacja założona przez członków rodziny, którzy często biorą także aktywny udział w prowadzeniu działalności grantodawczej, np. zasiadając w komisji przyznającej dotację.

Fundraiser - osoba odpowiedzialna w organizacji za pozyskiwanie funduszy lub impreza mająca na celu zebranie środków.

General support - dotacja na działalność statutową organizacji (w odróżnieniu od dotacji na konkretny projekt).

Gift-in-kind - dar rzeczowy (np. sprzęt, materiały).

Grant - dotacja, grant.

Grant application (proposal) - wniosek o dotację.

Grantee - grantobiorca.

Grantmaking (grantgiving) foundation - fundacja grantodawcza.

Grantseeker - organizacja wnioskująca o dotację.

Grassroot fundraising - fundraising na poziomie lokalnym; zdobywanie środków od osób indywidualnych, w środowisku w jakim organizacja działa, często poprzez imprezy specjalne (np. loterie, aukcje, zbiórki publiczne).

Guidelines - wytyczne, procedury określające zasady ubiegania się o dotację.

In-kind contribution - wkład rzeczowy (np. nieodpłatnie udostępnione pomieszczenia, sprzęt, materiały, usługi).

Inquiry letter - krótki list zwięźle prezentujący organizację i planowane działania, z zapytaniem, czy dany sponsor jest zainteresowany otrzymaniem pełnego wniosku o dotację.

Lead applicant - główny aplikant, organizacja składająca wniosek w imieniu (dwóch lub więcej) partnerów.

Legacy - spadek.

Payroll deduction - odpis od pensji, na podstawie umowy między organizacją a darczyńcą, dar na rzecz organizacji jest regularnie odpisywany od pensji darczyńcy.

Project background - tło, kontekst projektu.

Project justification - uzasadnienie projektu.

Project timetable - harmonogram realizacji projektu w formie tabeli.

Request for Proposals (RFP) - informacja o konkursie grantowym publikowana lub rozsyłana do instytucji, które mogą się ubiegać o dotacje w ramach danego programu.

Restricted gift - dotacja przeznaczona wyłącznie na ściśle określone cele.

Restricted funds - środki, które mogą być przeznaczone wyłącznie na z góry określone cele.

Seed grant (money) - kapitał początkowy, grant przekazany na przygotowanie i uruchomienie projektu lub założenie i rozruch organizacji.

Target group - grupa celowa projektu, grupa społeczna, której problemy projekt będzie rozwiązywał.

Tender - przetarg.

Unrestricted gift - dotacja nieobwarowana warunkami ani ograniczeniami.

FINANSE I KSIĘGOWOŚĆ

Acquis communautaire - dorobek prawny Wspólnoty, ogół praw, norm Unii Europejskiej.

Application form - formularz wniosku o dotację.

Call for Proposals - zaproszenie do składania wniosków o dotacje; ogłoszenie konkursu grantowego lub przetargu w ramach programów finansowanych ze środków UE.

Capacity of the organisation - potencjał organizacji, wiedza, doświadczenie, zasoby.

Co-financing - współfinansowanie.

Consumables - materiały zużywające się (np. materiały biurowe).

Contracting Authority - ciało uprawnione do podpisywania umów na realizację przedsięwzięć ze środków UE (np. Komisja Europejska).

Daily allowances (per diems) - diety, w rozumieniu unijnym obejmujące wszystkie koszty zakwaterowania, wyżywienia i lokalnych przejazdów.

Deadline - ostateczny termin (np. składania wniosków o dotacje).

Eligibility criteria - formalne kryteria jakie należy spełniać aby móc ubiegać się o dotację, przystąpić do przetargu.

Equipment - sprzęt w znaczeniu środków trwałych.

Evaluation Committee - komisja oceniająca (np. wnioski o dotacje).

Implementing Agency - agencja wdrażająca, instytucja wskazana przez rząd danego kraju i w uzgodnieniu z Komisją Europejską, odpowiedzialna za wdrożenie programu pomocowego.

In-kind contribution - wkład rzeczowy (niefinansowy).

Lead Applicant - główny aplikant, organizacja składająca wniosek w imieniu dwóch lub więcej partnerów.

Local/regional authorities - władze samorządowe (lokalne lub regionalne).

Logical Framework - matryca logiczna projektu; tabela, w której w ciągu logicznym określa się cele, rezultaty projektu oraz wskaźniki ich osiągnięcia, źródła informacji o wskaźnikach oraz założenia i ryzyka.

Man-day - osobodzień.

Matching contribution - współfinansowanie projektu, wkład w realizację projektu inny niż fundusze UE.

Programme Guidelines - wytyczne do programu; podstawowy dokument określający wszystkie najważniejsze warunki i zasady aplikowania.

Project background - tło, kontekst projektu.

Project justification - uzasadnienie projektu.

Project timetable - harmonogram projektu.

Supplies - materiały (nie środki trwałe).

Tender - przetarg.

Tender dossier - dokumenty przetargowe przygotowane i udostępniane potencjalnym oferentom przez instytucje organizującą przetarg.

Tenderer - oferent przystępujący do przetargu.

VAT number - NIP (numer identyfikacji podatkowej).

SKRÓTY

CEO - Chief Executive Officer, dyrektor naczelny.

CSO - Civil Sector Organisation, organizacja pozarządowa.

CSR - Corporate Social Responsibility czyli społeczna odpowiedzialność biznesu .

GDP - Gross Domestic Product, produkt krajowy brutto .

IRS - Internal Revenue Service, amerykański odpowiednik naszego urzędu skarbowego.

FIFO (First In First Out) - metoda księgowania zapasów - pierwsze weszło - pierwsze wyszło.

LIFO (Last In First Out) - metoda księgowania zapasów - ostatnie weszło - pierwsze wyszło.

MBO - Management by Objectives.

MP - Member of Parliament, poseł.

OD - Organisational Development.

PEST - analiza PEST (Political, Economic, Social, Technological), narzędzie planowania polegające na analizowaniu politycznych, ekonomicznych, społecznych i technologicznych czynników.

PR - Public Relations.

PVO - Private Voluntary Organisation, organizacja pozarządowa.

RFA lub RFP - Request for Applications (Proposals), zaproszenie do składania wniosków o dotacje, ogłoszenie konkursu grantowego przez fundatora.

SMART - Specific, Measurable, Achievable, Realistic, Time-bound, określenie często używane w planowaniu w odniesieniu do celów, które powinny być konkretne, mierzalne, osiągalne, realistyczne i ujęte w ramy czasowe.

SWOT - analiza SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats), narzędzie planowania polegające na analizowaniu słabych i mocnych stron, możliwości i zagrożeń.

TA - Technical Assistance, pomoc doradcza.

TOR - Terms of Reference, dokument zawierający szczegółowe warunki konkursu grantowego, przetargu.

BIBLIOGRAFIA

I. Publikacje zwarte:

- Haski K., *Zasady obiegu i kontroli dowodów księgowych*, Sigma, Skierniewice 1999
- Michalik A., *Rachunkowość organizacjach podatki organizacji pozarządowych*, FRSO, Warszawa 2004
- Smolski R., Smolski M., Stadtmüller E. H., *Słownik Encyklopedyczny Edukacji Obywatelskiej*, Europa, 1999
- Taracha P. (red.), *Poradnik organizacji pozarządowej - prawo, podatki, rachunkowość i finanse*, Verlag Dashofer Sp. z o.o. Warszawa 2000
- Wengler L., Popowski P., *Podatki i rachunkowość dla organizacji pozarządowych*, RCIiWOP, Gdańsk 1997

II. Akty prawne:

Ustawy

- o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie
- o finansach publicznych
- o fundacjach
- o Krajowym Rejestrze Sądowym
- o podatku dochodowym od osób fizycznych
- o podatku dochodowym od osób prawnych
- o podatku od towarów i usług
- o rachunkowości
- o swobodzie działalności gospodarczej
- prawo o stowarzyszeniach

Rozporządzenia

- w sprawie ramowego zakresu sprawozdania z działalności fundacji
- w sprawie szczególnych zasad rachunkowości dla niektórych jednostek niebędących spółkami handlowymi, nieprowadzących działalności gospodarczej.

III. Internet:

www.isb.republika.pl
www.pl.wikipedia.org
www.portalwiedzy.onet.pl
www.slowniki.pwn.pl
www.banki.pl
www.bankier.pl
www.bip.warszawa.pl

www.biznespartner.pl
www.brebank.com.pl
www.e-msp.pl
www.eko-bilans.com.pl
www.elfin.pl
www.esponsor.pl
www.exporter.pl
www.filantropia.org.pl
www.finanse.monter.pl
www.funduszezstrukturalne.gov.pl
www.gielda.traugutt.net
www.infor.pl
www.inteligo.pl
www.logistica.pl
www.logistyka.net.pl
www.mediarun.pl
www.millenet.pl
www.mps.gov.pl
www.nbportal.pl
www.ngo.pl
[www.olenka.pl](http://www olenka.pl)
www.pk.edu.pl
www.powiat-pabianice.pl
www.prace.sciaga.pl
www.prawo.hoga.pl
www.rachunkowoscfinanse.pl
www.slownik-online.pl
www.stat.gov.pl
www.swp.malbork.pl
www.tf.pl
www.twoja-firma.pl
www.wolontariat.ngo.pl
www.ws-webstyle.com
www.zyrardow.pl